

Barnens

P.C.Jersild

July 25-26, 2011

Det brjar som en bok av Astrid Lindgren. En liten snart elva-rig pojke Reine Larsson verlistar sin ensamstende mamma och rymmer hemifrån genom att inte fara ut p den planerade barnkoloni-vistelsen ute i skrgården. Men det hela skruvas till ordentligt, och boken r knappast avsedd fr barn, men kanske dock fr sdana som nskar att de fortfarande s vore.

Det litterära knepet r klassiskt. Frfrmlingandet. Att skriva om ngot vlknt men ur ett annat perspektiv, den obekantes, ovetandes. Effekten r alltid komisk. Stockholm en stekhet sommar 1975 (men var inte sommaren 1976 nnu hetare?). Huvudpersonen driver omkring, till synes planlst. Staden synas, lsaren till fromma, ur ett grodperspektiv, medan vi fr ta del av den unge pojkens interna monologer - hans 'stream of consciousness'. Vad upptar hans tankar? Vari bestr hans dagdrmmar? Tankarna spänner allt frn de mest sublima filosofiska frgorna, som solipsismen, existensen av Gud, frgen p ingenting, och hur vore det om hela jorden skulle g under i en krnvapensmll, ingen skulle vara dr fr att srja; till mera banala som nglars eventuella flygfrmg, motorcyklars prestanda fr att inte tala om att f mat fr dagen. Drmmarna spelar upp smtt sadistiska scenarier, symptomatiska fr oskuldens maktlsket. Men ven de mest banala hndelser stter igång drpliga associationskedjor, uttryck fr en skenande fantasi, samt okontrollerbara nrmast tourettaktiga tvngsrimmande, simmande bland stimmande tanter utan svansar limmande begravningskransar bakom immande fnsterpansar. ventyren hopar upp sig. Textande banden till just begravningskransar bland stimmande tanter just det utan svansar. Ett misslyckat frsk att spela teater med ett kringresande sllskap. Dr r Stig, moderns frsupne lskare, segeltur med dennes kompis och den skna Nora, oskyldigt ren och hrls som en hora. Utlst av 'styv-fadern' frn lgenheten, hasande sig ner frn taket, sovandes i frrd, cyklar i natten lngs E4:an, indragen i en raggarkravall p ett njesft, och s klimax p landsbten, olovligt spritdrickande, frstligt spritstjlande samt ljligt enkelt spritsmugglande tillsammans med ett litet kriminellt gng av sm-gangsters. En aspekt av den osminkade sociala verkligheten under det svenska 70-talet? Men till detta kan vi terkomma.

'Jag vill inte bliva stur'. Detta r ramsan som Pippi och hennes tv lydiga adepter upprepar i hopp om att alltid f vara barn. Vuxenlivet skrmmer ven den lille Reine, skrcken att puberteten skall innebära en total frndring av jaget. Att man skall frsvinna och ersttas av ngon annan, som egentligen inte alls har med en sjlv att göra. Men samtidigt r det inte fascinerande? Tnk om man skulle kunna ringa upp sitt framtida jag femtio r senare? Frga hur lget r, kanske lna pengar. Puberteten intrffar i och med knsbehringen, sledes ingår de regelbundna inspektionerna av pungen till en av handlingens ledmotiv. Sex r snuskigt, ofrklarligt. Men den underliggande erotiska spänningen genomsyrar inte destomindre hela boken. Dr har vi ju den unga mamman som strcker ut sitt lnga nakna frkniga ben redan p bokens frsta sida. Vilken katastrof att hon skall ha en sdan dlig smak p mn, som denne slusken Stig. Vem var egentligen hans pappa? Kanske Hammarskld, Dag Hammarskld fr att vara exakt. Portrtten p honom frevisar en ofrneklig likhet, och rtalen stmmar likas,

tills han en dag kan kolla det p stadsbiblioteket. Vilken besvikelse, men sjlvfallet har den rika familjen Hammarskld ordnat ett vattenttt alibi t sin store son. Men vi hller p att spr ur, tillbaka till det lockande huvudspret. Dr r ocks Jungfru Maria med de stora brsten och den nakna skinkan, dr hon ligger i husvagnen och sover i Humlegrden. Och s Nora frsts. Bde p bten och i hennes rymliga sng dr de mlar varandras nakna kroppar bara fr att f en frevndning att duscha tillsammans. Men det finns intimare stt att umgs n att knulla. Att utbyta sina djupaste och innersta tankar. Att uppleva att endast tv, inte en men tv, mniskor existerar i universum. Detta frstr han.

Intrigen r inte vattentt. Vilken intrig r egentligen detta? Hl finns hr och dr, men varfr bry sig? Stmmer chiffret verkligen? r alla bokstverna med och bara med en gng? Dessa sifferkombinationer som dyker upp, motsvarar de verkliga ord och meningsfulla meningar? Det r i princip ltt men en aning jobbigt att kolla. Men varfr skulle frfattaren ha svamlat hr, det r ju s enkelt att avslja, och faktiskt enklare fr denna att skriva en kodning n att bara knacka ner ngot p mf. Vem vet, tar man sig mdan att dechiffrera kanske man belnas med en verraskning som den frmenas som r alltf r lat. Men vad blir det av Nora? Varfr skvallrar inte Stig? Och Olga, varfr r hon inte misstnksam, men det kan man faktiskt ha verseende med.

Det rr sig om en stockholmsskildring under 70-talet. Vlbekanta gatunamn och platser dyker stndigt upp. Nr Reine ker taxi (fr s unga pojkar ka taxi helt p egen hand?) lngs Sveavgen placeras den insatte lsaren direkt i bakstet och lser gatuskyltar. Det r ingen finstm stadsskildring, inget av det stilla vemod som en Hjalmar Sderberg s msterligt manar fram med sin tuschpenna. Men detta r inte sekelskifte, det r modernt betongsverige, det r MacDonalds och ostburgare. Kallt och kallt.

Ja svenskt 70-tal. Varje decennium har sin frg, sin stmning, sin klang. Men denna karaktisering och individualisering r alltid en efterhandskonstruktion och inget som man alls kan frnimma utom i efterhand. Sjuttio-talet r lngt hr, jeans och Bjrn Borg. Inga datorer, inga mobiltelefoner, inget Twitter eller Facebook. Det r progressivt och politiskt korrekt, speciellt i det politiska. Den medvetna teaterpjsen skalar bort allt borgerligt trams och gr till krnan pedagogiskt och vertydligt. Inte undra p att folk gspar ven om plikten kallar. Mobbning r knappast ngot speciellt som br uppmrksammas. Det r endemiskt och verallt frekommande. Det r bara att svlja skiten och gilla lget. ven om ingen visste om att de just 'gillade lget' nr det begav sig. Mamman r ensamstende och bidragsgdd. Ftt utbildning tack vare tidig och onskad graviditet. Reine har minsann redan varit utomlands. Nere och badat i Cypern, och kanske p ngra andra stllen likas. Inte ltt att skilja dem t. Och givetvis r TV en sjlvklarhet, det har det varit i minst tio r och lite till. Lite frunderligt r kanske att de inte har ngon egen bil.

Men sjlva boken d? r denna ven en typisk produkt av det svenska 70-talet? Pedagogisk, rak p sak. Nmner ord och freteelser med dess rttta namn. r det inte symptomatiskt med denna betoning p magsjuka och anala komplikationer, oundvikliga fljder av oreglerat liv frmt i form av otillfredstllande fdointag och oregelbundna smnvanor. Ej heller ingen prydhhet nr det gller sex, men detta r frvntat. Kort sagt osminkade skildringar. Hr r det missbruk som gller bakom den glttade fasaden. Tobak, alkohol och knark, ner i de minsta ldrar. Sex ocks; i alla fall nstan. Detta r 70-tal. En enkel rapp prosa, inga ondiga utvinkningar. verlever boken sin tid, eller har den fyrtio r senare snarare historiskt n litterrt

intresse? r den alltför vertydlig och genomskinlig för att bli en klassiker? Att hva sig ver sitt eget ursprung och tala ven till dessa som inte var med d? Kan lsandet frambringa något utöver det nostalgiska igenkännandet?

Det r Astrid Lindgren i 70-tals fattning. Skruvat och en aning frät med stnk av Jack Kerouac och amerikansk 'road', men talandes till just de människor som vuxit upp med Lindgrens sagor. Och minsann frekommer inte hennes Karlsson på Taket. En propeller på ryggen r kanske mera praktiskt än nglavingar på skuldrorna. Vad som ger att boken lyfter r den ohejdade fantasin, författaren r på gott humör. Den ena dröpliga iakttagelsen efter den andra lägges i Reines mun (eller snarare tanke) utan att för den skulle degenerera till ett manér. Man studsar till verraskad var gång de dyker upp. Det r i begränsningen som mestaren visar sig, påpekade som bekant en gång Goethe. Att vara rolig och underhållande r en fråga om 'tjajning'. Detta r den svåra konsten. Det r just i utvecklandet av den inre monologen, det konsekventa perspektivet, som bokens styrka sträcker sig att finna. Intrigen som sådan r sekundär, och delvis, som redan påpekats, haltande. Men en intrig r alltid sekundär när det gäller en roman, eller t.o.m. pjäs (vilket Shakespeare r ett gott exempel på), det r annat som griper tag i en läsare. Identifikation r ett i sammanhang ett nyckelbegrepp, och jag kan mycket väl först att någon som läser boken i rätt tid av livet och av det rätta kynnet, kan göra boken till sin.

July 26, 2011 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se